

Воронежский государственный университет Университет имени Гоце Делчева, г. Штип
Россия Македония

Воронешки државен универзитет Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
Русија Македонија

Voronezh State University Goce Delcev University in Stip
Russia Macedonia

Вторая международная научная конференция Втора меѓународна научна конференција

Second International Scientific Conference

ФИЛКО

FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

СБОРНИК СТАТЕЙ
ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
CONFERENCE PROCEEDINGS

10-12 мај 2017 / 10-12 мая 2017 / 10-12 May 2017

Воронеж

Воронеж

Voronezh

Воронежский государственный университет **Университет имени Гоце Делчева, г. Штип**
Россия **Македония**

Воронешки државен универзитет **Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,**
Русија **Македонија**

Voronezh State University **Goce Delcev University in Stip**
Russia **Macedonia**

Вторая международная научная конференция **Втора меѓународна научна конференција**

Second International Scientific Conference

ФИЛКО

FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ **ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ**
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

СБОРНИК СТАТЕЙ
ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
CONFERENCE PROCEEDINGS

10-12 мај 2017 / 10-12 мая 2017 / 10-12 May 2017

Воронеж

Воронеж

Voronezh

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Коваљов, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Софија Заболотнаја (Русија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Виолета Димова (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Гергана Пенчева-Апостолова (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Ева Бартос (Полска)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Тамара Валчиќ-Булиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Зеки Ѓурел (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонгат (Франција)
Реа Лујиќ (Хрватска)
Технички секретар
Софија Заболотнаја
Татјана Уланска

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Софија Заболотнаја (руски јазик)

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)

Снежана Кирова (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков

Ирина Аржанова

Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

81(062)

82(062)

316.7(062)

МЕЖДУНАРОДНАЯ научная конференция (2 ; Воронеж ; 2017)

Сборник статей / Вторая международная научная конференция, Воронеж, 10-12 мая 2017 = Сборник на трудови / Втора меѓународна научна конференција, Воронеж, 10-12 мај 2017 = Conference proceedings / Second International Scientific Conference, Voronezh, 10-12 May 2017. - Штип : Универзитет имени Гоце Делчева = Универзитет “Гоце Делчев” = Shtip : Goce Delcev University, 2017. - 642 стр. : табели ; 25 см

Трудови на рус., мак. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-469-7

а) Јазик - Собири б) Книжевност - Собири в) Културологија - Собири
COBISS.MK-ID 105484554

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Софья Заболотная (Россия)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Татьяна А. Тернова (Россия)
Виолета Димова (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Ева Гёргиевска (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Татяна Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Гергана Пенчева-Апостолова (Болгария)
Биляна Мариц (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Ева Бартос (Польша)
Даниела Костадинович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Зеки Гюрел (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)
Реа Луйич (Хорватия)
Ученый секретарь
Софья Заболотная
Татьяна Уланска

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)

Софья Заболотная (русский язык)

Снежана Кирова (английский язык)

Техническое редактирование

Костадин Голаков

Ирина Аржанова

Славе Димитров

Адрес организационного комитета

Воронежский государственный университет

Филологический факультет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Университет им. Гоце Делчева – Штип

Филологический факультет

ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македония

Э-почта: filko.conference@gmail.com

Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Sofya Zabolotnaya (Russia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Daniela Koceva (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Gergana Pencheva-Apostolova (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Necati Demir (Turkey)
Zeki Gurel (Turkey)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Rea Lujic (Croatia)
Conference secretary
Sofya Zabolotnaya
Tatjana Ulanska

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Sofya Zabolotnaya (Russian)

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Snezana Kirova (English)

Technical editing

Kostadin Golakov

Irina Arzhanova

Slave Dimitrov

Address of the Organizational Committee

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

Goce Delcev University - Stip

Faculty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Ануфрієв Олег – КУЛЬТУРНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ НЕКРАСОВЦІВ-СТАРОВІРІЦ В ПОНИЗЗИ УКРАЇНСЬКОГО ДУНАЮ: ІСТОРІЯ ТА СТАН ЗБЕРЕЖЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПОЛІЕТНІЧНОСТІ (НА МАТЕРІАЛИ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ)	11
2. Асимопулос Панайиотис - РЫБНЫЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ В СОВРЕМЕННОМ ГРЕЧЕСКОМ, РУССКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ	19
3. Балек Тијана - КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ТЕМПЕРАТУРНИХ ПРИДЕВА У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ И РУССКОМ ЈЕЗИКУ	27
4. Беляева Наталья - ОБРАЗ ДОМА В ТВОРЧЕСТВЕ В. ВЫСОЦКОГО И Ю. ШЕВЧУКА: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ	37
5. Бердникова Ольга Анатольевна – ФИЛОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СИСТЕМЕ ГУМАНИТАРНЫХ НАУК	45
6. Бестолков Дмитрий Александрович – УЧАСТНИК РЖЕВСКОЙ БИТВЫ. ЛИРИЧЕСКИЙ ГЕРОЙ АЛЕКСАНДРА ТВАРДОВСКОГО В КОНТЕКСТЕ РУССКОЙ И БЕЛОРУССКОЙ ПОЭТИЧЕСКОЙ ТРАДИЦИИ.....	55
7. Гладышева Светлана - СУДЬБА РОССИИ И ЕВРОПЫ В ПУБЛИЦИСТИКЕ Д. С. МЕРЕЖКОВСКОГО ПЕРИОДА ЭМИГРАЦИИ.....	63
8. Гончарова Алина - ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МЕТОДИКИ «ТИХОГО ОБУЧЕНИЯ» ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ КЕЙЛЕБА ГАТТЕНЬО	69
9. Гоцко Алла Николаевна - СОЦИАЛЬНЫЕ И ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РЕЧЕВОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ- ФИЛОЛОГА	79
10. Гузенина Светлана - СЛАВЯНСКИЕ ДУХОВНЫЕ ПАРАЛЛЕЛИ В КУЛЬТУРЕ РОССИИ И МАКЕДОНИИ.....	85
11. Ghențulescu Raluca -демче CULTURAL CHALLENGES IN SPECIALIZED TRANSLATIONS	91
12. Демченко Зинаида - КУЛЬТУРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА И ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К УЧЕБНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	101
13. Денкова Јованка - НАУЧНАТА ФАНТАСТИКА НА ИВАН ЕФРЕМОВ	111
14. Димова Виолета - ЕСТЕТИКАТА НА КОМУНИКАЦИЈАТА И МЕДИУМИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО ЛИТЕРАТУРА	121
15. Ѓорѓиева Димова Марија - ЗА АТРАКТИВНОСТА НА ЕДЕН ЖАНР (КНИЖЕВНИТЕ, КНИЖЕВНО-ТЕОРИСКИТЕ И КНИЖЕВНО-ИСТОРИСКИТЕ ИМПЛИКАЦИИ НА ИСТОРИОГРАФСКАТА МЕТАФИКЦИЈА)	129
16. Ѓорѓиоска Жаклина - ЦРКОВНОСЛОВЕНИЗМИТЕ ВО ТВОРЕЧКАТА РИЗНИЦА НА АНТЕ ПОПОВСКИ	139
17. Ефременкова Татьяна Николаевна - ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО УСПЕШНОЙ ЛИЧНОСТИ, ЧЕРЕЗ ОРГАНИЗАЦИЮ ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ	149
18. Жосу Зоя - ПАМЯТЬ КУЛЬТУРЫ В РОМАНЕ ГЕРМАНА БРОХА «НЕВИНОВНЫЕ»	153

19. Зайналова Лариса – СОПОСТАВИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СИНТАКСИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ КАК ОСНОВА ПРОГНОЗИРОВАНИЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ	157
20. Зуева Надзея - ІДЭЙНЫ БАЗІС НАРОДНАГА БЫЦЦЯ Ў МАЛОЙ ПРОЗЕ БЕЛАРУСКАГА ПІСЬМЕННІКА ЛУКАША КАЛЮГІ	163
21. Иванова Бильана, Кирова Снежана, Кузмановска Драгана - ВЛИЯНИЕ НА ВЕШТИНИТЕ ЗА ПИШУВАЊЕ И ЗБОРУВАЊЕ НА КОМУНИКАЦИЈАТА НА СТУДЕНТИТЕ НА АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК	173
22. Ивановска Билјана, Кусевска Марија - ПРАГМАТИКА НАСПРОТИ ГРАМАТИКА НАСПРОТИ СЕМАНИКА	185
23. Iskrev Dimitar - THE MENTOR AS KEY FIGURE IN WORKPLACE TRAINING	193
24. Јакимовска Светлана - ТРАНСФЕРОТ НА КУЛТУРНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ ПРИ ПРЕПЕВОТ НА СТИХОЗБИРКАТА БЕЛИ МУГРИ ОД КОЧО РАЦИН	201
25. Jankova Natka - INTERCULTURAL COMMUNICATION IN ELT	211
26. Jovanov Jane - POLYCONTEXTUAL LINGUACULTURAL COMPETENCE	219
27. Југрева Марија - ГРОТЕСКАТА ВО РАСКАЗОТ „МЕТАМОРФОЗА” НА ФРАНЦ КАФКА	227
28. Караниколова-Чочоровска Луси - МЕНТАЛИТЕТОТ ВО КУСАТА ПРОЗА НА ЧЕХОВ (ЗА ЖЕНСКИОТ, ЧИНОВНИЧКИОТ И НАРОДСКИОТ МЕНТАЛИТЕТ ВО КУСАТА ПРОЗА НА АНТОН ЧЕХОВ)	233
29. Корноглуб Е.В. - ОБРАЗ Л.Н. ТОЛСТОГО В ПОВЕСТИ ИОНА ДРУЦЭ «ВОЗВРАЩЕНИЕ НА КРУГИ СВОЯ»	240
30. Коробов-Латынцев Андрей - РУССКАЯ ФИЛОСОФИЯ О ВОЙНЕ И НА ВОЙНЕ	245
31. Костюченкова Наталья - МЕТАФОРИЧЕСКАЯ ОРИЕНТАЦИЯ В ОТНОШЕНИИ ГРАММАТИЧЕСКОГО ЯРУСА ЯЗЫКА (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО, АНГЛИЙСКОГО И НОРВЕЖСКОГО ЯЗЫКОВ)	257
32. Крикливец Елена - СТИЛЕВАЯ МОДИФИКАЦИЯ РЕАЛИСТИЧЕСКОЙ ПОВЕСТИ В РУССКОЙ И БЕЛОРУССКОЙ ЛИТЕРАТУРАХ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ ВЕКА	263
33. Krsteva, Marija - FACT VS. FICTION: THE DOUBLING OF THE BIOGRAPHICAL SELF IN BIOFICTIONS ABOUT F.SCOTT FITZGERALD AND ERNEST HEMINGWAY	271
34. Кузмановска Драгана, Кирова Снежана, Иванова Бильана - МАКЕДОНСКИОТ ПРЕДЛОГ НА – КАМЕН НА СОПНУВАЊЕ КАЈ ИЗУЧУВАЧИТЕ НА ГЕРМАНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	277
35. Кузнецова Татьяна - КУЛЬТУРА ЭТНОСА В ФИЛОСОФСКО-ЭСТЕТИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ	287
36. Kyrchanoff Maksym - MODERNISM, FUTURISM AND AVANT-GARDE AS INTELLECTUAL MOTHERLANDS OF TRANSFORMATIONS IN CHUVASH IDENTITY IN THE POETRY OF GENNADIИ АИИ	295
37. Лазарев Андрей - «СЛАВЯНСКИЙ ВЕСТНИК» И МОСКОВСКИЙ СЛАВЯНСКИЙ СЪЕЗД (1867)	307
38. Леонтиќ Марија - ПОТЕКЛО НА ТУРСКАТА ЛЕКСЕМА (х)ане/(х)ана (hane) И НЕЈЗИНА АДАПТАЦИЈА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО СУФИКС	313
39. Лапыгина Мария - ОПИСАНИЕ КОММУНИКАТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ СЕРБСКОГО И РУССКОГО НАРОДА В СТАНДАРТНЫХ КОММУНИКАТИВНЫХ СИТУАЦИЯХ	321
40. Lisjak Anton - TRAGOVI RAZVOJA SLAVENSKOG IDENTITETA U POVIJESNIM IZVORIMA SREDNJEГА VIJEKA	329

41. Майсюк Ольга - ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ГРАММАТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ РУССКОГО И ТУРКМЕНСКОГО ЯЗЫКОВ	341
42. Макаријоска Лилјана - ЛЕКСИЧКИОТ ПОДБОР ВО ПРОЗАТА НА ВЛАДО МАЛЕСКИ	349
43. Марковиќ Михајло, Новотни Соња – ЈАЗИЧНАТА ПОЛИТИКА НА РМ И ОДНОСОТ НА ИНСТИТУЦИИТЕ КОН МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	359
44. Маролова Даринка, Ѓорѓиевска Ева - БИРГЕРОВАТА „ЛЕНОРЕ“ – ПАРАДИГМА ЗА НЕПРЕБОЛНА ЛЮБОВ	367
45. Меркулова Инна - ЛЕКСИКА МАКЕДОНСКОГО ЯЗЫКА НА ОБЩЕСЛАВЯНСКОМ ФОНЕ	373
46. Методијески Дејан, Голаков Костадин - МАКЕДОНИЈА КАКО ПОТЕНЦИЈАЛНА ДЕСТИНАЦИЈА ЗА РУСКИТЕ ТУРИСТИ	383
47. Михайлова Ирина - РОЛЬ ИНОЯЗЫЧНЫХ ВКРАПЛЕНИЙ В УСТАНОВЛЕНИИ ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНЫХ СВЯЗЕЙ ПРОИЗВЕДЕНИЙ В.О. ПЕЛЕВИНА	393
48. Михайлова Елена, Чжоу Жуйгао - ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ПОЭТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ С КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА НА РУССКИЙ ЯЗЫК	399
49. Младеноски Ранко - ПОЕТСКИОТ ОРАТОРИУМ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	409
50. Moretti Violeta - LATIN PROVERBS AS A TWO-WAY ROAD OF CULTURAL TRANSFER	419
51. Негријеска Надица – КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НА МОЖНИОТ НАЧИН ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ВРЗ ПРИМЕРИ ЕКСЦЕРПИРАНИ ОД РОМАНОТ CANONE INVERSO ОД АВТОРОТ ПАОЛО МАУРЕНСИГ И ПРЕВОДОТ НА МАКЕДОНСКИ	427
52. Недјурмагомедов Георгиј - ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ УЧАЩИХСЯ СТАРШИХ КЛАССОВ	437
53. Новотни Соња, Марковиќ Михајло – КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НА РАЗВОЈОТ НА ПОЛУВОКАЛИТЕ ВО ДВА ПАТЕРИЦИ СО МАКЕДОНСКА ЦРКОВНОСЛОВЕНСКА РЕДАКЦИЈА	445
54. Орлова Надежда - БИБЛЕЙСКОЕ ИМЯ В СЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКАХ: АГАРЬ	455
55. Пасмарнова Валерия - ВИДЕО-КЕЙС КАК ФОРМА ОБУЧЕНИЯ НА СТЫКЕ ВЕБИНАРА И КЕЙС-ТЕХНОЛОГИИ	465
56. Петровска- Кузманова Катерина - „МАЈСТОРОТ И МАГАРИТА“ ОД М. БУЛГАКОВ НА СЦЕНАТА НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОДЕН ТЕАТАР	473
57. Плахтиј Татьяна - РЕМИНИСЦЕНЦИИ КАК АКТУАЛИЗАТОРЫ НОВЫХ СМЫСЛОВ В ПЬЕСАХ УКРАИНСКОГО ДРАМАТУРГА ХХ СТОЛЕТИЯ НИКОЛАЯ КУЛИША	481
58. Пляскова Елена – ОТРАЖЕНИЕ НАРОДНОГО ЮМОРА В НЕМЕЦКИХ КОМПАРАТИВНЫХ ФРАЗЕОЛОГИЗМАХ	491
59. Pop Zarijeva Natalija, Iliev Krste - THE CONTRIBUTION OF “DRACULA UNTOLD” TO THE EVOLUTION OF BRAM STOKER’S DRACULA: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PROTAGONISTS	497
60. Попова Дарња - БЕЗУМНЫЙ МЕЧТАТЕЛЬ»: РЕЦЕПЦИЯ ЛИЧНОСТИ И ТВОРЧЕСТВА Э. ПО ВО ФРАНЦУЗСКОЙ ЛИТЕРАТУРНОЙ КРИТИКЕ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XIX – ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВВ.	505
61. Продановска-Попоска Весна - ПРЕГЛЕД НА МЕТОДИТЕ И ТЕХНИКИТЕ ПРИ ИЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО ОДНОС НА ПРАВИЛНИОТ ИЗГОВОР	515
62. Розенфелд Марьяна - РЕЧЕВОЙ ЭТИКЕТ В ОБЩЕНИИ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ	523

63.	Roitberg Natalia – THE STRUCTURE OF A LANGUAGE LESSON	531
64.	Росенко Н.И. - О НЕКОТОРЫХ НАПРАВЛЕННОСТЯХ ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ ЮРИСТА	539
65.	Ряполов Сергей Владимирович - ФИЛОСОФИЯ О. ФЕОФАНА (АВСЕНЕВА) В КОНТЕКСТЕ ВОРОНЕЖСКОГО ФИЛОСОФСКОГО ТЕКСТА	543
66.	Саломатина Мария - ЭССЕИСТИКА ПЕТРА ВАЙЛЯ, ИЛИ БЕСКОНЕЧНОЕ ПУТЕШЕСТВИЕ	551
67.	Симонова Светлана, Белоусов Арсений - К ВОПРОСУ ОБ ЭТИКО-ЭСТЕТИЧЕСКОМ СИНТЕЗЕ В ИКОНОПИСИ ВИЗАНТИИ И ДРЕВНЕЙ РУСИ	561
68.	Соловьев Дмитрий - СИСТЕМА КУРАТОРСТВА УНИВЕРСИТЕТОВ	569
69.	Стојановска-Стефанова Анета - КУЛТУРНИ ПРЕОБРАЗБИ КАЈ ДРЖАВИТЕ ВО УСЛОВИ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА	573
70.	Тасевска Марица, Хаџи-Николова Адријана – АНГЛИЦИЗМИТЕ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК ВРЗ ПРИМЕРИ ОД СПИСАНИЈАТА „JOY“ и „WOMAN“	579
71.	Тернова Татјана - ОБРАЗ РЕВОЛУЦИИ В ЛИРИКЕ АНАТОЛИЈА МАРИЕНГОФА	591
72.	Тодорова Марија - УСВОЈУВАЊЕ НА ВТОР ЈАЗИК	597
73.	Тоевски Свето - АНТРОПОЛОШКАТА ЛИНГВИСТИКА ВО МАКЕДОНИЈА И НЕЈЗИНИОТ ПОГЛЕД НА ГАНЕ ТОДОРОВСКИ И ПЕТРЕ М.АНДРЕЕВСКИ 605	
74.	Тресцова С.В., Трощинская-Степушина Т.Е. - КЛАССИЧЕСКАЯ МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ	629
75.	Уланска Татјана – КОГНИТИВНИТЕ МЕХАНИЗМИ ПРИ ПРОЦЕСОТ НА ЗБОРООБРАЗУВАЊЕ ВО АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	633
76.	Филошкина Светлана - ТЕЛЕСНЫЕ ОБРАЗЫ В РОМАНЕ М. ОНДАТЖЕ «АНГЛИЙСКИЙ ПАЦИЕНТ»	639
77.	Хайдер Джамил Джабер Альшинаинин - МЕЖДУНАРОДНЫЕ КУЛЬТУРНЫЕ СВЯЗИ ИРАКА В ЭПОХУ СОЦИОПОЛИТИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ	645
78.	Холина Дарья Александровна - ДВИЖУЩИЙСЯ СУБЪЕКТ В РАННЕЙ И ПОЗДНЕЙ ЛИРИКЕ У. Б. ЙЕЙТСА	651
79.	Цыганкова Яна - РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ОБРАЗА ВАМПИРА В РОМАНАХ ЭНН РАЙС И ПОППИ З. БРАЙТ «ИНТЕРВЬЮ С ВАМПИРОМ» И «ПОТЕРЯННЫЕ ДУШИ»	659
80.	Чуносова Ирина - УЧЕБНАЯ МОТИВАЦИЯ КАК ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА	665
81.	Шутаров Васко - МЕЃУНАРОДНИ КУЛТУРНИ ВРСКИ ВО ВРЕМЕ НА СОЦИО-ПОЛИТИЧКИ ПРОМЕНИ	671

УДК: 316.7:81]:821.163.3

АНТРОПОЛОШКАТА ЛИНГВИСТИКА ВО МАКЕДОНИЈА И НЕЈЗИНИОТ ПОГЛЕД НА ГАНЕ ТОДОРОВСКИ И ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ

Свето Тоевски

Апстракт

Во овој труд ги разграничуваме антрополошката лингвистика и лингвистичката антропологија како засебни јазични дисциплини. Се приклонуваме кон најзастапената дефиниција на Вилијам Фолеј дека „антрополошката лингвистика е поодделна дисциплина во лингвистиката, која се занимава со улогата на јазикот во неговиот поширок општествен и културален контекст, со улогата на јазикот во создавањето и одржувањето на културалните практики и општествените структури.“ Во трудот се анализира маргиналниот статус на антрополошката лингвистика во високообразовните и научно – истражувачките институции во Македонија наспрема растечката афирмираност на оваа интердисциплинарна лингвистичка поддисциплина во светот. Во Македонија антрополошката лингвистика не постои како предмет во наставните програми на кој било јазичен факултет почнувајќи од првиот до третиот, докторски циклус на студии. Единствено во Студиската програма за македонски јазик и книжевност на државниот Филолошки факултет во Тетово во три академски години – од 2012 до 2015 година – студентите од првиот циклус ја изучуваа антрополошката лингвистика како издвоена наука со поголем број теми како наставни единици. Покренуваме иницијатива да се воведат интердисциплинарни студии во прв циклус, но и постдипломски и докторски студии по антрополошка лингвистика во Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, или и во Институтот за македонски јазик во Скопје. Антрополошката лингвистика со дијахрониски и синхрониски синтетизирани теоретски и теренски истражувања е потребна и заради нов, холистички пристап кон испреплетеноста на македонскиот јазик и култура, со фокус на колективната лингвакултура на македонскиот народ и на индивидуалните лингвакултури на сите негови видни јазично – книжевни и културни дејци. Во трудот само иницијално се осврнуваме

на пребогатите индивидуални лингвакултури на Гане Тодоровски и Петре М. Андреевски, како дел од најважните столбови на македонската национална лингвакултура и во 21 век.

Клучни зборови: *антрополошка лингвистика, македонски јазик и култура, лингвакултура, Гане Тодоровски, Петре М. Андреевски*

ПОИМНИ ОПРЕДЕЛУВАЊА И ПРЕДМЕТ НА ЛИНГВИСТИЧКАТА АНТРОПОЛОГИЈА И НА АНТРОПОЛОШКАТА ЛИНГВИСТИКА

За да се согледа моментниот статус на антрополошката лингвистика во Македонија, дали и како таа се третира на нејзините универзитети и во јазичната научна мисла, најпрвин се осврнуваме на самиот предмет на истражувања на антрополошката лингвистика и нејзината дефиниција како наука во светот, во кој таа бележи постепен подем веќе 80 години, а особено последниве неколку децении. Постои една исто така засебна јазична научна поддисциплина – лингвистичката антропологија, чиј предмет на истражувања е близок со оној на антрополошката лингвистика и од таа причина дури и многу светски реномирани јазичари се уште сметаат дека антрополошката лингвистика е само поинакво име за лингвистичката антропологија. А дали е токму така? Еве дел од најважните поимни определувања на двете научни дисциплини, но и какви се нивните заемни односи.

Лингвистичката антропологија ги проучува временските и просторните варијации во јазикот, општествената употреба на јазикот и односот меѓу јазикот и културата. Таа ги истражува ги проучува процесите на човековата комуникација, фокусирајќи се на важноста на социокултурното влијание: на невербалната комуникација, структурата, на функцијата, историјата на јазикот и дијалектите. Здружението за лингвистичка антропологија – Society for Linguistic Anthropology (SLA), како секција на Американската антрополошка асоцијација – American Anthropological Association (AAA), на својата веб – страница има објавено ваква дефиниција за лингвистичката антропологија: „Лингвистичката антропологија е компаративна студија за начините како јазикот го обликува општествениот живот. Таа ги истражува многуте начини како практиките на употребата на јазикот ги обликуваат обрасците на комуникацијата, како ги формулираат категориите на социјалниот идентитет и припадноста кон групата, како ги организираат културните верувања и идеологии од широки размери, но и, во поврзаност со другите семиотички практики, како им ги обезбедуваат на луѓето заедничките културни претстави за нивните природни и општествени светови.“²³⁹

Алесандро Дуранти, еден од водечките теоретичари на лингвистичката антропологија, истакнува дека „антрополошката лингвистика е варијанта на

²³⁹ Society for Linguistic Anthropology - SLA. *About the Linguistic Anthropology*. Official Homepage of the Society for Linguistic Anthropology. 2017

поимот лингвистичка антропологија²⁴⁰ и лингвистичката антропологија ја претставува како „студија за јазикот како културален ресурс и за говорот како културална практика“²⁴¹ Но, Ричард Нордквист јасно ја истакнува различноста на предметите на истражување на лингвистичката антропологија и антрополошката лингвистика: „Лингвистичката антропологија е интердисциплинарна студија за улогата на јазиците во општествените животи на поединците и заедниците; блиску поврзана со неа е антрополошката лингвистика, која ја истражува врската меѓу јазикот и културата.“²⁴²

За да се согледа поодблиску антрополошката лингвистика како наука, но и предметот на нејзиното истражување, најпрвин го приведуваме стојалиштето на Марсел Данеси, реномиран теоретичар од оваа област: „Поодделниот пристап во рамки на лингвистиката, кој се фокусира на врските меѓу јазикот, општеството, мислата и културата, е познат како антрополошка лингвистика. Таа е научна дисциплина која им припаѓа истовремено и на антропологијата и на лингвистиката. ... Денес опсегот на полето на проучување е значително проширен, за да го опфати и истражувањето на јазикот како општ социјален, когнитивен и културален феномен. ... Главната поставка што ги води најголемиот број трудови во антрополошката лингвистика е идејата дека структурите на јазикот ги одразуваат искусствено - концептуалните структури, кои следувателно ги одразуваат општествените структури.“²⁴³

Во истото дело Данеси појаснува кога започнува оформувањето на модерната антрополошка лингвистика: „Интересот за изучување на јазикот како сила која го обликува културалниот живот започна во исто време кога започна да се појавува и антрополошката наука. Некои од овие интересирања беа префрлени во рамки на истражувањата во лингвистиката. Но, од 1930-та година проучувањата на врската јазик – култура ... започнаа да се издвојуваат како засебен, издвоен научен потфат. Од раните 50-ти години на минатиот век тие проучувања се претвораат во посебна дисциплина, која е дел и на лингвистиката и на антропологијата.“²⁴⁴ Значи, антрополошката лингвистика е проучување на односот меѓу јазикот и културата. Антрополозите сметаат дека е потребно да се истражи јазикот на проучуваниот народ, па мошне рано осознале дека токму јазиците можат да им дадат важен клуч за разбирање на културите што ги истражуваат.

Антрополошката лингвистика се насочува на соодносот меѓу јазикот и културата: дали постои и каква е меѓусебната обусловеност на типот на културата и типот на јазикот, односно, во колкава постои обусловеност меѓу дадениот културен и соодветниот јазичен тип. Вилијам Фолеј, еден од

²⁴⁰ Alessandro Duranti. *Linguistic Anthropology*. 1997, p.1. Published in the United States by Cambridge University Press, New York, 1997

²⁴¹ Duranti, *ibidem*, p.2

²⁴² Richard Nordquist: *Linguistic Anthropology*. ThoughtCom. April 19, 2017

²⁴³ Marcel Danesi (2004): *A Basic Course in Anthropological Linguistics*, -ix-; Canadian Scholars' Press Inc.

²⁴⁴ Marcel Danesi (2004): *A Basic Course in Anthropological Linguistics*, -ix; Canadian Scholars' Press

најзначајните теоретичари на антрополошката лингвистика, прецизира: „Таа е посебна област на проучувања и поодделна дисциплина во лингвистиката, која се занимава со улогата на јазикот во неговиот поширок општествен и културален контекст, со улогата на јазикот во создавањето и одржувањето на културалните практики и општествените структури. ... Антрополошката лингвистика го набљудува јазикот низ призмата на суштинскиот антрополошки концепт - културата и таа, како таква, се стреми да го открие значењето 'зад употребата', погрешната употреба, или неупотребата на јазиците, нивните различни форми, регистрот и стиловите.“²⁴⁵

Едно од најсилните и најангажирани пледоајеа за постоењето на антрополошката лингвистика со свое посебно поле на истражувања е искажано уште во 1973 година, кога Хокит има нагласено: Лингвистиката без антропологијата е стерилна; антропологијата без лингвистиката е слепа.“²⁴⁶

КОРЕЛАЦИИ МЕЃУ ЛИНГВИСТИЧКАТА АНТРОПОЛОГИЈА И АНТРОПОЛОШКАТА ЛИНГВИСТИКА

Светски познатиот јазичар – англист Дејвид Кристал дава многу добра определба на антрополошката лингвистика, предупредувајќи во кои случаи нејзините истражувања можат да станат проучувања од гледна точка на лингвистичката антропологија: „Антрополошката лингвистика е гранка на лингвистиката која ја проучува улогата на јазикот во однос на човековите културни обрасци и верувања, при што се истражува користејќи ги теориите и методите на антропологијата. На пример, антрополошката лингвистика го проучува начинот на кој лингвистичките карактеристики варираат за да се идентификува еден член на говорна заедница со социјална, верска, професионална или сродствена група. ... Кога истражувањето се одвива првенствено во рамките на антрополошката парадигма, тогаш таа научна поддисциплина се претвора во лингвистичка антропологија, а извршителите натоа истражување во лингвистички антропозизи.“²⁴⁷ Антрополошката лингвистика се насочува на тоа како јазикот ги оживува, како ги изразува културалните значења; како употребата на јазикот ги создава и како ги засилува општествените односи и идентитети.

Добро појаснување до каде запира со своето проучување лингвистичката антропологија, а од каде продолжува антрополошката лингвистика, може да се извлече од поимните определувања и насоченоста на лингвистичката антропологија како наука присутна во истражувањата на Одделот за антропологија на Универзитетот во Торонто, во Канада. Овој научен оддел на својата интернет – страница вели: „Лингвистичките антропозизи го изучуваат јазикот како интегрален аспект на социјалниот живот. Поради тоа

²⁴⁵ Foley, William A. *Anthropological linguistics: An introduction*, p.3. Oxford: Basil Blackwell, 1997

²⁴⁶ Hockett, Ch. F. (1973). *Man's Place in Nature.*, p.675. New York: McGraw Hill.

²⁴⁷ David Crystal. 2008. *Dictionary of Linguistics and Phonetics*. p.27. Sixth Edition. Published by Blackwell Publishing Ltd

што јазикот е примарно средство за социјална интеракција, а социјалната интеракција е медиум низ кој се остваруваат главните институции на кое било општество (семејство, право, политика, економија), лингвистичките антрополози истражуваат еден поширок зафат на човековиот општествен живот.“²⁴⁸ Лингвистичките антрополози од Универзитетот во Торонто испитуваат „како јазикот и другите системи на човековата комуникација придонесуваат кон репродукцијата, пренесувањето и трансформацијата на културата, за улогата на јазикот и другите комуникативни системи во репродуцирањето и трансформирањето на односите на моќта, идеологијата, класата, родот и етничкиот идентитет“: „... гледајќи на јазикот не како на апстрактен медиум за претставување, ниту како на одраз на внатрешните когнитивни (осознавачки) процеси, туку повеќе како јавна пракса и како инструмент на социјалната акција.“²⁴⁹ Каде што запираат овие лингвистички антрополози, значи, не третирајќи го јазикот и како одраз на внатрешните когнитивни процеси, токму тука продолжуваат антрополошките лингвисти, за кои антрополошката лингвистика е проучување не само на врските меѓу јазикот и културата, туку и на врските меѓу човечката биологија, когницијата (процесот на осознавање) и јазикот.

Исто како и лингвистичката антропологија и дескриптивната (или синхрониска) лингвистика, и антрополошката лингвистика се занимава со опишување на дијалектите (форми на јазикот употребени од специфична говорна заедница), се занимава со фонологијата, со морфологијата, со синтаксата и со граматиката. Но, нив антрополошката лингвистика ги проучува во еден поширок социокултурален контекст. На пример, зошто се развиле токму 27 дијалекти на севкупната македонска етнојазична територија, а не помалку, или повеќе? Во какви општествени услови и во какви културални рамки се развивале и како се менувале тие говорни дијалекти, сето тоа поврзано со културата и начинот на живот на Македонците во тие временски периоди? Антрополошката лингвистика се занимава и со содржините на историската (или дијахрониска лингвистика), исто како и лингвистичката антропологија, што значи ги истражува јазичната дивергентност и семејствата на јазици, категориите на споредбената лингвистика, етимологијата и филологијата, но, повторно од аспект на поширокиот социокултурален аспект, анализирано, пред се, од аголот на културата и општествениот начин на живот на луѓето, чиј јазик се проучува.

²⁴⁸ University of Toronto, Canada. Faculty of Linguistic Anthropology. *Linguistic & Semiotic Anthropology*.

²⁴⁹ University of Toronto, *ibidem*.

АНТРОПОЛОШКАТА ЛИНГВИСТИКА ВО ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ВО НАУЧНАТА МИСЛА ВО РМ НАСПРОТИ НЕЈЗИНИОТ СТАТУС ВО СВЕТОТ

Со цел да осознаеме каков е моментниот статус на антрополошката лингвистика како наука во Македонија, за потребите на овој труд е извршена анализа на наставните програми за сите три циклуси на студии на филолошките факултети на државните универзитети во Скопје, Штип и Тетово, но и на Институтот за македонски јазик, Институтот за литература и Институтот за антропологија и етнологија во Скопје. Од анализата на наставните програми со поодделните наставни предмети во рамки на првиот степен на студии на јазичните факултети на споменатите универзитети може да се извлече заклучокот дека антрополошката лингвистика ја нема како поодделен наставен предмет, туку таа опстојува во наставните програми и во курикулумите само како една од темите со различен степен на разработеност, кои се предвидени за учење од страна на студентите. Но, не на секој филолошки факултет. На пример, на првиот степен на студии во состав на предметната програма за „Преглед на лингвистиката“, кој се изучува во Студиската програма за македонски јазик на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, во рамки на темата „Современа лингвистика“ е предвидена следната подтема „Современа лингвистика: Интердисциплинарни и обединувачки проучувања на јазикот (јазикот и културата /антрополошка лингвистика/ јазикот и човекот во општеството, јазикот и спознанието.“²⁵⁰

Сепак, од посебно значење е тоа што во покусиот колоквиумски пишан материјал за предметот „Преглед на лингвистиката“ во предавањето „Општолингвистичка поддршка на темата ’Јазик и култура“ Димитар Пандев експлицитно ја диференцира антрополошката лингвистика како засебна јазична поддисциплина, истакнувајќи: „Темата за јазикот и културата има свое особено место во американската антрополошка лингвистика, чии основни претставници се Едвард Сапир и Бенџамин Ли Ворф. Во проучувањето на јазикот Сапир тргнува од врската меѓу јазикот и мислењето, како и од општествената функција на јазикот, па го насочува интересот кон врската меѓу јазикот и културата. ... Сапир и Ворф заедно ја поставуваат ’Сапир - Ворфовата хипотеза, според која културата на еден народ зависи од нивниот јазик.“²⁵¹ Во Студиската програма за македонски јазик и книжевност – применета насока на Филолошкиот факултет на Универзитетот „Гоце Делчев“ од Штип студентите ја разработуваат наставната програма за предметот „Општа лингвистика“, во која антрополошката лингвистика е само кус дел од една од наставните

²⁵⁰ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје: Предлог – проект за усогласување на студиските програми од првиот циклус на студии на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ со Законот за високо образование. Скопје, 2013. Македонски јазик. Наслов на наставниот предмет: „Преглед на лингвистиката“, стр. 40-41.

²⁵¹ Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје. Материјали: „Преглед на лингвистиката“. 2. колоквиум, стр.6

единици: „Науката за јазикот во 20. век – општи карактеристики. ... Антрополошка лингвистика.“²⁵²

Единствено во Студиската програма за македонски јазик и книжевност при Филолошкиот факултет на универзитетот во Тетово студентите од првиот циклус на студии имаа можност во три академски години (2012/2013, 2013/2014 и 2014/2015) да следат посебен наставен двосеместрален предмет „Општа антропологија“, но, кој во секојдневната настава беше трансформиран во „Лингвистичка антропологија и антрополошка лингвистика“, со посебна интерна скрипта посветена на двете засебни јазични субдисциплини и изготвена од авторот на овој труд, со вкупно 30 наставни единици – по 15 во секој семестар. Заради поподробно согледување каков третман имаше антрополошката лингвистика во Тетово посочуваме на неколку од разработуваните наставни единици во првиот дел од споменатиот наставен материјал за првиот семестар: „Поимно определување и предмет на антрополошката лингвистика“, „Поимно определување и предмет на лингвистичката антропологија“, „Корелации меѓу лингвистичката антропологија и антрополошката лингвистика“ и „Поимни определувања за јазикот и културата – заемни корелации“...²⁵³ Веќе во вториот семестар доминантно место во наставата од односниот предмет имаше антрополошката лингвистика со следниве предавани наставни единици – теми, покрај другите: „Сапир – Ворфова хипотеза (лингвистичка релативност и лингвистички детерминизам)“, „Светскиот лингвистички диверзитет низ призмата на Сапир – Ворфовата хипотеза“, „Светскиот јазичен диверзитет низ историјата и во 21-виот век – еволуција, процеси тенденции“, „Антрополошките концепции на Малиновски и други автори за јазикот како акција“, „Антрополошки поглед кон јазикот како систем на симболи и обликувањето на националниот идентитет на Македонците“, „Концептот на 'лингвакултурата' во глобалната ера“.²⁵⁴ Меѓутоа, поради премин на нова наставна програма на оваа Студиска програма за македонски јазик и книжевност во Тетово повеќе не постојат антрополошката лингвистика со лингвистичката антропологија како засебен предмет, ниту тие постојат во кој било од постојните јазични предмети макар како поодделни наставни единици за предавање.

²⁵² Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип. Филолошки факултет, Прв циклус на студии. Студиска програма „Македонски јазик и книжевност“ - применета насока. Предмет: „Општа лингвистика“

²⁵³ Свето Тоевски: *Интерна скрипта (предавања 2012/2013, 2013/2014 и 2014/2015 академска година). Наставен предмет: „Антропологија“ - Антрополошка лингвистика и лингвистичка антропологија* – прв и втор дел. Втора година на додипломски студии. Студиска програма по македонски јазик и литература. Филолошки факултет – Државен универзитет во Тетово

²⁵⁴ Свето Тоевски: *Интерна скрипта (предавања 2012/2013, 2013/2014 и 2014/2015 академска година). Наставен предмет: „Антропологија“ - Антрополошка лингвистика и лингвистичка антропологија* – прв и втор дел. Втора година на додипломски студии. Студиска програма по македонски јазик и литература. Филолошки факултет – Државен универзитет во Тетово

Во постдипломските студии по „Македонистика и комуникологија“, кои се изведуваат во Институтот за македонски јазик во Скопје од академската 2011/2012 година не е поодделно издиференцирана антрополошката лингвистика, но е многу значајно тоа што во оваа врвна научна институција за македонистиката јасно се посочува на важната потреба лингвистичките истражувања да се поврзат со антропологијата и да станат мултидисциплинарни – што е една од основните карактеристики и на антрополошката лингвистика. Ова е сторено во предметот под наслов „Методологија на лингвистичките и антрополошките истражувања“ во односната студиска програма во Институтот за македонски јазик, во кој се истакнува: „Современите научни истражувања налагаат мултидисциплинарен пристап во лингвистичките истражувања, а тоа подразбира поширок опфат на планот на анализите, кој се базира врз семиотиката како општа наука за знаците и за комуникацијата, потоа антропологијата како наука која се осврнува на човековата активност во општеството, социологијата како наука која го изучува општеството, а се разбира дека јазикот е неодминлив сегмент на општеството, и најпосле културологијата чиј еден дел е пресликан во човековиот јазик. Тоа значи дека лингвистичките и македонистичките анализи ќе се базираат врз најсовремените светски мултидисциплинарни тенденции...“²⁵⁵

СТУДИИ ПО АНТРОПОЛОШКА ЛИНГВИСТИКА ВО 45 УНИВЕРЗИТЕТИ ВО САД

За разлика од својот маргинален, безмалку и непостоен статус во Македонија, антрополошката лингвистика во светот постапно задобива афирмираност и третман како засебна наука, различна од лингвистичката антропологија. Според податоците на Здружението за лингвистика на САД (Linguistic Society of America), антрополошката лингвистика се изучува како посебен курс (наставен предмет), или како програмска специјализација, на додипломските и дипломските студии дури на 45 универзитети во оваа држава, потоа во Universidad Interamericana во Порторико, La Trobe Универзитетот во Австралија, во Универзитетот за странски студии во градот Кобе, во Јапонија, во Универзитетот во Анкара, Турција, во Универзитетот во Лондон, во Велика Британија, како и во уште три универзитети во Канада.²⁵⁶ Но, во многу јазични факултети и јазични студии во САД и натаму се силни влијанието на Алесандро Дуранти и неговото изедначување на лингвистичката антропологија со антрополошката лингвистика, така што, по внимателната анализа во оваа смисла на американските универзитети, поточно ќе биде ако заклучиме дека од онаа бројка од 45 универзитети во околу 30 универзитети се студира антрополошката лингвистика призната како диференцирана наука.

²⁵⁵ Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“: *Извештај за самоевалуација на институцијата и на студиските програми*. Скопје, март 2015, стр.16.

²⁵⁶ Linguistic Society of America: Advancing the Scientific Study of Language. *LSA Directory of Linguistics Programs and Departments: Anthropological linguistics*.

Брајгам Јунг Универзитетот во САД од 2013 година има издвоен курс по антрополошка лингвистика за академските четиригодишни студии, кој е вака образложен: „Антрополошка лингвистика – јазикот и културата во општеството: развој, типологија и опис. По завршувањето на курсот студентите ќе бидат снабдени со концептуални алатки за да можат да размислуваат и да ги анализираат лингвистичките податоци во социјалните контексти на употребата. Преку четивата, неделните вежби и дискусиите тие ќе усвојат металингвистички концепти неопходни за контекстуалните вариетети на јазикот.“²⁵⁷ Универзитетот во Вашингтон, САД, во својата програма за 2017 година во рамки на „Колегиумот за уметности, науки и антропологија“ има посебен курс „Вовед во антрополошката лингвистика“, кој изучува: „Лингвистички методи и теории користени во рамки на антропологијата. Основни структурални карактеристики на јазикот; човечкиот јазик и комуникацијата на животните компарирано; доказ за вродената природа на јазикот. Јазикот и културата: лингвистички релативизам, етнографија на комуникацијата, социолингвистика. Јазик и национализам, јазична политика во САД и насекаде.“²⁵⁸

Ако се спроведе поопсежна анализа низ европските универзитети и нивните лингвистички и антрополошки катедри дали и каде има курсеви по антрополошка лингвистика, таа да се студира како посебен наставен предмет, веднаш ќе падне во очи дека неа ретко каде ја има, или ако ја има во одделни високообразовни институции тогаш таа повторно бидува поистовестена со лингвистичката антропологија. Се наметнува впечатокот: колку подалеку од САД, толку помалку е присутна антрополошката лингвистика во студиите и во научната мисла. Овде мислиме на Европа. Во овој контекст, иако говорат за антрополошката лингвистика, а мислат на лингвистичката антропологија, Маиреид Ник Кејт и Бернадет О’Рурк истакнуваат нешто што се однесува и на двете науки: „Во рамки на полето на антропологијата постои опсежна лингвистичка субдисциплина, која се занимава со прашања почнувајќи од семиотиката и лингвистиката до идентитетот и нематеријалното културно наследство. ... многу антрополози во и од Европа се ангажираат во врска со вариетет на прашања во рамки на таа јазична субдисциплина. Меѓутоа, овие антрополози не се неопходно лоцирани во одделите за антропологија. Згора на тоа, нивната експертиза не е нужно профилирана во антрополошките журнари. Тоа е во остар контраст со САД, каде што значењето на јазикот на полето на антропологијата е многу појасно дефинирано и профилирано. ... Недостигот на кохерентен профил на европско антрополошко истражување на јазикот произлегува од неговата зачестена сместеност под чадорот на

²⁵⁷ Brigham Young University, Provo, USA. Graduated studies, 2013. Humanities > Linguistics and English Language: Anthropological Linguistics.

²⁵⁸ University of Washington, USA. College of Arts & Sciences - Anthropology. Course Descriptions, 2017. *Introduction to Anthropological Linguistics*.

социолингвистиката, социологијата на јазикот и други поврзани аспекти на науката во европските универзитети.“²⁵⁹

Сепак, Гинтер Сенфт со поголем и реален оптимизам гледа на перспективите на антрополошката лингвистика во рамки на европската лингвистика: „Со подемот на американската социолингвистика и со нејзините напори да ја разбере, да ја опише и да ја анализира варијацијата во јазикот како и со истражувањето во рамки на парадигмата на ’етнографијата на говорот’, антрополошката лингвистика постапно здоби признавање – не само во рамки на европската, туку, исто така, и во рамки на европската лингвистика. Во Европа, со подемот на социолингвистиката, дијалектологијата – лингвистичка субдисциплина традиционално повеќе отворена за идеите на антрополошката лингвистика – си ја врати својата важност концентрирајќи се многу повеќе врз истражувањето на говорниот јазик во секојдневните контексти и на употребата отколку врз развојот, на пример, јазичните атласи и изнаоѓањето изоглоси.“²⁶⁰

Во рамки на меѓународниот преглед на застапеноста на антрополошката лингвистика приведуваме само уште три примери на студии на оваа наука, кои одат во прилог на ставовите на Сенфт. Универзитетот „Нова Сорбона“ – 3 од Париз во студиската програма „Францускиот јазик како втор странски јазик“ има посебен курс за „Антрополошка лингвистика и релациите јазик (јазици) / култура“. Целите на овој наставен курс се: „Првично, односот јазик / култура ќе се дискутира во историска перспектива, почнувајќи од Боас, Сапир и Whorf, се до моментната јазична антропологија, изучувајќи ги посебно комуникативните, перформативните и идеолошките аспекти. Прашањето потоа ќе биде третирано покајќи од еден универзален лингвистички феномен: именувањето на луѓето. Последниот дел на семинарот ќе биде посветен на прашањата на учењето и на социјализацијата (Ochs, Schieffelin), поаѓајќи од податоци од различни културни контексти.“²⁶¹

Во рамки на Студиската програма „Јазик, книжевност, култура“ на Катедрата за „Општа лингвистика“ во Филолошкиот факултет при државниот Универзитет во Белград, студентите од основните студии почнувајќи од 2015 година ја имаат како засебен предмет антрополошката лингвистика: „**Содржина на предметот – теориска настава:** Интердисциплинарноста во антрополошката лингвистика, разлики во однос на социолингвистиката, прагматиката, анализата на дискурсот и др. Сапир – Ворфова хипотеза. ...Методи на истражувања во антрополошката лингвистика... **Содржина на предметот –практична настава:** Едвард Сапир и клучните идеи за односот меѓу јазикот, мислењето и културата. Јазичните и културните универзалии и

²⁵⁹ MÁIRÉAD NIC CRAITH and BERNADETTE O'ROURKE: *Anthropology and Language in Europe - Setting the Context*. Anthropological Journal of European Cultures Volume 24, No. 1 (2015): 1-6 © Berghahn Journals.

²⁶⁰ Gunter Senft: *Understanding pragmatics: an interdisciplinary approach to language use*, p.149. Publisher: Routledge; 1 edition (January 21, 2014)

²⁶¹ L'université Sorbonne Nouvelle - Paris 3. Enseignement à distance. Français Langue Etrangère et Seconde (FLES): „*Anthropologie linguistique et relations langue(s)/culture*“.

специфичности. Испитување на едно лексичко поле. Промени во лексиката под влијание на развојот на културата...“²⁶²

Во ситуација кога во Македонија во овие години се и натаму многу ретки научните трудови поврзани со антрополошката лингвистика, како значајни ги истакнуваме настојувањата на Виолета Николовска од Штипскиот Универзитет за пошироко афирмирање на таа наука и во рамки на македонската антрополошко - јазична мисла. Таа вели: „Во филозофијата, психологијата и лингвистиката се поставува прашањето за врската меѓу јазикот и културата. Целата антрополошка лингвистика се заснова на истражувањата на оваа врска. ... За врската меѓу јазикот и културата започнало да се размислува и да се дебатира од оној момент кога лингвистите се соочиле со јазични структури различни од структурата на јазиците што ги познавале. ... Лингвистите почнуваат да размислуваат дека јазикот го омеѓува мислењето на луѓето. Дека тој претставува еден вид на рамка која го определува начинот на кој мисли народот. Тоа се темелите на антрополошката лингвистика. Еден од нејзините втемелувачи, Едвард Сапир, се залага за нова класификација на јазиците заснована на концептуалистички критериум.“²⁶³

ИНИЦИЈАТИВА ЗА ВОВЕДУВАЊЕ НА ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ СТУДИИ ПО АНТРОПОЛОШКА ЛИНГВИСТИКА ВО РМ

Тука доаѓаме до една од основните заложби на овој труд. Покренуваме иницијатива за првпат во високообразовниот систем на Македонија да се воведат интердисциплинарни, или поточно мултидисциплинарни додипломски и дипломски, но и постдипломски и докторски студии по антрополошка лингвистика, кои би се изведувале на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ или и во Институтот за македонски јазик во Скопје, со учество во наставата на професори од Институтот за антропологија и етнологија и од Институтот за македонска литература. Антрополошката лингвистика во Факултетот „Блаже Конески“ би требала да го најде своето место или во рамки на посебно оформена студиска програма, или како меѓуфакултетски интердисциплинарни студии, значи, не така што би се вовел само некаков можеби и изборен, незадолжителен предмет по антрополошка лингвистика и тоа единствено во текот на еден семестар. Многубројните теренски истражувања на македонистите, посебно на дијалектолозите, истражувањата на македонските антрополози, како и голем број други планирани проекти, би се интегрирале на квалитативно повисоко рамниште и би се подложиле на нова синтетизирана научна диоптрија својствена за антрополошката лингвистика.

²⁶² Филолошки факултет Универзитета у Београду. Основне студиије. *Студијски програм основних студија за студенте уписане 2015. године*: „Антрополошка лингвистика“.

²⁶³ Виолета Николовска (2015): „Културните модели низ призмата на јазикот“, стр.1-2. Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Македонија.

Овде би сакале да го парафразираме она што го има кажано за антрополошката лингвистика Хокит уште пред 44 години, односно, би рекле дека македонистиката, или науката за македонскиот јазик, но и науката за македонската култура, би биле едновременно и „слепи“ и „стерилни“, ако во центарот на своите теоретски и уште повеќе теренски („field work“) истражувања не ја постават конечно антрополошката лингвистика. Во таквата „македонизирана“ антрополошка лингвистика, која за свој предмет ќе ги има испреплетеноста и сето преголемо богатство на македонскиот јазик и македонската култура милениумски создавано на целата македонска етнојазична територија, свое посебно место треба да заземе разработката на еден од главните концепти на антрополошката лингвистика што се развива на Запад – лингвакултурата. Зошто? Пред да понудиме одговор на ова прашање, првин ќе приведеме само неколку најважни дефиниции на поимот „лингвакултура“, за да потоа врз основа на тие определувања го изведеме одговорот на претходното прашање.

Американскиот антрополог Пол Фридрих во 1989 година го исковал терминот „лингвакултура“, со цел да ја покаже неодвојливоста на културата од јазикот и на јазикот од културата, значи, за да ја нагласи тесната врска меѓу двата феномена, со што најдиректно се занимава антрополошката лингвистика. Во ваков контекст тој дефинира дека лингвакултурата е: „... домен на искуство кој ги спојува и ги меша речникот, многу семантички аспекти на граматиката и вербалните аспекти на културата.“²⁶⁴ Употребувајќи термин „*languaculture*“, американскиот антрополог Мајкл Агар во 1994 година го доразвил концептот на лингвакултурата, велејќи дека јазикот, културата и значењето претставуваат едно исто: „Јазикот во сите негови вариетети, на сите начини како се појавува во секојдневниот живот, го гради светот на значењата. ... Јазикот ги исполнува просторите меѓу нас со звук, културата ја создава човечката поврзаност низ него. Културата е во јазикот, а јазикот е содржан во културата. ... Поимот '*languaculture*' нагласува две релации: '*lingua*' во '*languaculture*' се однесува и на дискурсот, а не само на зборовите и речениците. '*Culture*' во '*languaculture*' се однесува на значењата, кои ги вклучува, но оди и уште понатаму, однесувајќи се и на она што го нудат речникот и граматиката.“²⁶⁵

Значи, според овој концепт, лингвакултурата би претставувала „јазик во културата – култура во јазикот“, при што тој холистички, целински феномен „лингвакултура“ би претставувал нешто трето, а не само јазик, или само култура. Тој концепт на Агар го споделува и авторот на овој труд. Лингвакултурата на одреден народ ги содржи во себе неговата лексика, граматика, синтакса и другите сегменти на јазикот, но, во исто време, ги содржи и елементите на културата на тој народ: народните традиции, обичаите, верувањата ... Говорејќи за „културалноста на јазикот“, данската теоретичарка на лингвакултурата Карен Рисагер најпрвин истакнува: „Концептот на

²⁶⁴ Friedrich, Paul. 1989. *Language, Ideology and Political Economy*, p.306. *American Anthropologist* 91(2)

²⁶⁵ Agar, M. (1994) „*Language Shock: Understanding the Culture of Conversation*“, New York

лингвакултурата опфаќа три меѓуповрзани димензии: семантичко – прагматичка димензија, поетска димензија и димензија на идентитетот. ... Семантичко – прагматичката димензија е поврзана со постојаноста и променливоста во семантиката и прагматиката на посебните јазици. ... Поетската димензија се однесува на специфични видови значења во користењето на фонолошката и силабичката структура на јазикот за кој станува збор, за неговите рими, за неговите врски меѓу говорот и пишувањето – подрачја за кои од поодамна се заинтересирани книжевните теоретичари, фокусирајќи се на книжевната поетика, стилот, литерарноста и слично на тоа. ... Димензијата на идентитетот .. се однесува на општествената варијација на јазикот за кој станува збор: користејќи го јазикот на специфичен начин, со посебен акцент (на пример), вие се идентификувате на одреден начин и овозможувате и другите да ве идентификуваат согласно со нивните претходни знаења и ставови.“²⁶⁶

Потоа, Рисагер преоѓа конкретно на колективната и индивидуалната лингвакултура и ги објаснува на следниот начин: „Лингвакултурата, во својата конфигурација на вака опишаните три димензии, има едновременно и колективни и персонални аспекти. Од една страна, лингвакултурата на поединецот е споделена со другите лингвакултури на народот во таа смисла што на сите им се заеднички истите структурални ограничувања и потенцијали на јазикот за кој станува збор... Од друга страна, лингвакултурата на поединецот е отелотворена и поврзана со неговиот, или нејзината лична животна историја во посебните општествени, културални и историски околности. ... Секоја личност развива свој персонален лингвакултурен профил.“²⁶⁷

Разработувајќи го концептот на лингвакултурата, чувствуваме потреба овде јасно да разграничиме дека во можеби најновата јазична поддисциплина лингвакултурологијата поимот на лингвакултурата воопшто нема своја присутност ниту начин на разработка својствен за антрополошката лингвистика. Воопшто не треба да создаваат конфузија поимот лингвакултура и присуство во називот на таа научна дисциплина – лингвакултурологија, па да се сфати погрешно дека лингвакултурологијата е наука за лингвакултурата. Според руската научничка В.В. Маслова, „лингвакултурологијата е наука појавена како интерсекција на лингвистиката и културалните студии и таа го изучува истражувањето на културата на народот, одразена и фиксирана во јазикот“.²⁶⁸ Антрополошката лингвистика според оваа терминологија би можеле да ја означиме како „интерсекција меѓу лингвистиката и

²⁶⁶ Caren Risager. *Lingua Francas in a World of Migrations*. p.40-41. In: *The Cultural and Intercultural Dimensions of English as a Lingua Franca* (Languages for Intercultural Communication and Education) Reprint Edition. Prue Holmes (Editor), Fred Dervin (Editor). Publisher: Multilingual Matters; Reprint edition (March 1, 2016), Great Britain, USA, CANADA. , p.40-41

²⁶⁷ Risager, *ibidem*, p.41-42

²⁶⁸ Маслова В. А. М. *Лингвокултурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений*, стр.8. Издательский центр «Академия», 2001

антропологијата“. Лингвакултурологијата, која што одделни јазичари ја означуваат и како јазична културологија, е, всушност, гранка на културологијата, на културалните студии, а не на лингвистиката, како антрополошката лингвистика.

ХОЛИСТИЧКИ ПОГЛЕД НА КОЛЕКТИВНАТА МАКЕДОНСКА ЛИНГВАКУЛТУРА И НА ИНДИВИДУАЛНИТЕ ЛИНГВАКУЛТУРИ НА ТОДОРОВСКИ И АНДРЕЕВСКИ

Сега преоѓаме на антрополошко – лингвистичката концепција на лингвакултурата, која ја аплицираме во конкретен случај: лингвакултурата на македонскиот народ ја одразува најтесната врска меѓу македонскиот јазик и македонската култура. Во ист момент постојат колективни и индивидуални аспекти на македонската лингвакултура: колективната се однесува на самиот македонски народ, а индивидуалните аспекти се однесуваат на родените говорители на македонскиот јазик, кои од една на друга генерација ги пренесуваат и културалните содржини на својот мајчин јазик. Концептот на Агар за еден интегрален опфат и на јазикот и на културата во случајот на јазично – културните творештва на Гане Тодоровски и Петре М. Андреевски би означувал сумарност и на нивните книжевни творештва, како културална компонента, и нивната научно – лингвистичка, како јазична компонента на таа нивна персонална лингвакултура. Во овој труд се определуваме да ги изанализираме Тодоровски и Андреевски, бидејќи тие се вбројуваат во редот на најистакнатите индивидуални актери на колективната лингвакултура на македонскиот народ. Сега доаѓаме до одговорот на прашањето од која причина треба и во Македонија во рамки на антрополошката лингвистика особено место да му се придаде на поимот „лингвакултура“. Пребогатата колективна лингвакултура на македонскиот народ, неговиот македонски јазик и книжевност, сето милениумско духовно културно наследство, народните традиции и обичаи на Македонците, најдобро ќе може да се проучуваат анализирани како една целина – колективна лингвакултура, низ холистичкиот истражувачки пристап на антрополошката лингвистика.

Гане Тодоровски, како автор на збирките поезија „Во утрините“ (1951), „Спокоен чекор“ (1956), „Божилак“ (1960), „Горчливи голтки непремолк“ (1970), „Неволици, неверици, несоници“ (1987), „Недостижна“ (1995), на книгите со есеи, студии и огледи: „Претходниците на Мисирков“ (1968), „Трактати за сонцелубивите“ (1974), „Веда Словена“ (1979) и многу репрезентативни и антологиски други книжевни дела. Вилијам Фолеј вели: „Антрополошката лингвистика е интерпретативна наука, која се нурнува во јазикот, за да ги пронајде културалните сфаќања. Антрополошката лингвистика е потрага по значењата во јазичната пракса во рамки на пошироките културални практики.“²⁶⁹ Ќе се обидеме да ја примениме оваа „потрага по значења“ во случајот на творештвата на Тодоровски и Андреевски.

²⁶⁹ William Foley A: „*Anthropological linguistics: An introduction*“, p.3; „Blackwell Publishers“, 1997

Веројатно една од најрепрезентативните песни на Тодоровски, која со својот поетски јазик и значењата и пораките што бликаат од неа е целосно вградена во македонската колективна лингвакултура, е и песната „Нерези“. За неа поетот нашол вдахновение во манастирот Св. Пантелејмон во Нерези, на Водно, изграден 1164 година.

НЕРЕЗИ

*Во секој заглед: Занемена Големина!
Во сека мисла: Победа на невремето!
И одвет: Ваше сум Вчера!
Колку е малку нужно в очи да те збереме,
колку е многу нужно во дланките на самочувството
да те сочуваме.
Витосни векови време требало да се надживеат...*

„Нерези“ е родољубива песна во која поетот, користејќи го манастирот како метафора за својот македонски народ, со одушевување ја опејува неговата цврстина и истрајност низ вековите да не поткликне на историските премрежја и на заборавот, пее за својот македонски народ кој успеал и покрај сите тешкотии да опстане и сè уште да постои. Поетот ја искажува својата гордост што и припаѓа на таа традиција на тврдокорност да се преживее низ „витосните“ денови и столетија, порачувајќи дека секој Македонец треба да биде свесен за таквата величина („многузборлива немотија“), на минатото и традицијата, за да биде таа традицијата, „бликотен врток“ од кој ќе се црпи сила за иднината на народот.

Според антрополошката лингвистика, луѓето се подложуваат низ генерациите низ непрестаен процес на енкултурација, која има и задолжителен лингвистички аспект. Сегашната генерација на македонскиот народ ги наследува лингвистичкото наследство и културата создавани од сите претходни генерации, значи, преку процес на многувековна, милениумска енкултурација. Во врска со ваквите културални, но и, пред се, јазични практики, Вилијам Фолеј вели: „Лингвистичките практики се најраширениот, најинтензивен начин на кој луѓето создаваат значења и ги одржуваат општествените системи. Културалните практики не завршуваат со лингвистичките практики. Но, јазичните практики се очигледно примарни меѓу нив.. Луѓето можат да бидат дефинирани како општествени суштества енкултурирани низ јазикот. ... Низ својата долга онтогенетска и филогенетска историја на структурални спојувања во јазичните практики, луѓето се суштества кои се целосно и темелно конституирани врз основа на јазикот.“²⁷⁰

Творецот на концептот на лингвакултурата Пол Фридрих го сместува поетот со неговата имагинација во „симбиотичка и заемна врска со сопствената традиција: „Основната идеја е дека ... поетот внатре, во рамки на традицијата и

²⁷⁰ William Foley A: „*Anthropological linguistics: An introduction*“, p.24; „Blackwell Publishers“, 1997

на субкултурата, е дел на сопствениот контекст, во една меѓузависност, која е симбиотичка и реципрочна. Оттука, поетот е дел на целината, фигура во големите центри на традицијата...“²⁷¹ Притоа, според Фридрих, во тој, би рекле, креативен дијалог со традициите, „најфундаментална“ е имагинацијата на поетот: „Под имагинација подразбирам процеси со кои индивидуалците ги интегрираат знаењето, перцепциите, на некој креативен начин кој ги покренува нивните енергии. ... имагинацијата ги вклучува когницијата, книжевниот опис и резонот – конкретен, апстрактен и практичен. Таа синтетизира, слободно конструира системи на идеи и перцептуални слики и митови. ... таа функционира креативно во лингвистичките и други симболички процеси и квинтесенцијално посредува меѓу анализата и синтезата.“²⁷²

Бујната поетска имагинација беше дел од основните карактеристики на поезијата на Гане, со која тој учествуваше во текот на сиот живот во процесите на јазичната социјализација и на енкултурацијата на низа генерации на својот народ. Македонизмот, македонството „од колено во колено до кај истрајвекот“, како што ќе рече Тодоровски во својата песна „*Нашинска*“, претставува главен лајт – мотив на неговите стихови. Раде Силјан посочува на „кристално чистите слики“ што ги креираше тој: „Неговата поезија им е посветена на Македонецот и на Македонија; таа е величествена поема, истовремено и трагична и хуморна, нежна и темна, видовита и горда, полна со слики, кристално чисти, со јасна цел и далекосежни пораки.“²⁷³ Бранко Цветковски говори за „Ганевото големо верување во смислата на македонството и македонствувањето“²⁷⁴, приведувајќи цитат од неговата „Старечка песна“²⁷⁵:

Иштавлија сум уште да македонствувам!

Низ восклицу и прашалници и обвини и самоосуди.

Ова го чинам откако за себе знам, од почеток до крај...

Роман Јакобсон во својата структурна анализа на поезијата и поетските пораки е сосема изречен дека во таквите пораки се вградува и кодот на јазикот што го користи поетот: „Ако слушателот ја восприема пораката на јазикот кој го знае, тогаш тој се наоѓа во блиска корелација со тој код. Тој код ги вклучува сите карактеристични функции на јазикот што се употребува, сите нивни прифатливи комбинации во снопови на истовремени карактеристични елементи наречени фонеме, како и сите правила за поврзување на фонемите во секвенци - кратко, сите карактеристични средства кои служат примарно за

²⁷¹ Paul Friedrich. *The Language Parallax: Linguistic Relativism and Poetic Indeterminacy*. Publisher: University of Texas Press (1 January 1986), p.2.

²⁷² Friedrich, *ibidem*, p.18.

²⁷³ Раде Силјан: „Ганевиот поетски глас – глас на нашето време“. Списание за книжевност и култура „Акт“, бр.38 / 39, 15.10.2010, стр.6. Издавач: „УЛИС“ – Скопје

²⁷⁴ Бранко Цветковски: „И орач и воин“. Списание за книжевност и култура „Акт“, бр.38 / 39, 15.10.2010, стр.14. Издавач: „УЛИС“ – Скопје

²⁷⁵ Цветковски, исто, стр.14

диференцирање на морфемите и на целите зборови.“²⁷⁶ Книжевното творештво на Тодоровски во себе го содржи и од себе го одразува токму тој код на македонскиот јазик. Овој македонски деец на специфичен начин, на сосема свој јазик ги искажува своите поетски трепнежи, творејќи јазични индивидуализми – неологизми со ограничена употреба само во стиховите што ги пишуваше, но тие нови зборови јасно укажуваа на маестралноста додека се искажуваше на јазикот на своите претци и современици. Спонтано и умешно применувајќи ги принципите на лексичкиот инженеринг, Гане во својата поезија искова бескрајна низа новосоздавани и пресоздавани зборови, како показ дека практично се бескрајни творечките потенцијали на македонскиот јазик во доменот на лексиката: *нетезина, несетило, истрајвек, непобедници, вријавец по улиците, згоѓа, недоод, непремолк...*

Вилијам Фолеј вели дека значењето е „апсолутно фундаментален концепт во антрополошката лингвистика“: „Значење не е нешто кога некој комуницира со други, туку повеќе нешто кога некој го *креира* со други. Додека го твориме значењето во тековниот однос, ја пренесуваме нашата историја на лингвистички и културални практики од многу претходни врски. Нашиот јазик е исполнет со зборови, изрази, со жанрови и тематика на нашите претходници и наши поранешни врски, кои обезбедуваат неизмерен базен на конвенционални јазични практики за да се стават во функција на создавање на значењата. ... Поимот на значењето за кое зборувам овде не е ограничено на лингвистички практики ... туку е исто така основа и за културните практики.“²⁷⁷ Согласно со антрополошко – лингвистичките концепции на Фолеј, може да се каже дека поезијата на Гане има и синхрониска и дијахрониска димензија: дијахрониска во смисла на потпирањето на традициите и имајќи поширок временски опфат и поглед, додека синхрониската димензија се огледа во разгрнување нови перспективи во сегашноста на животот на народот на кој поетот му припаѓа. Во ваков контекст, една од веројатно основните пораки и значења на поезијата на Тодоровски е заложбата овој народ да стане „здро и цврсто македонско племе“ во балканскиот вител и да не дозволи повторно да го снајде судбината на „смачкано племе“, повеќепати доживувана низ судбината.

Во оваа смисла Бранко Цветковски за Гане истакнува дека тој..., поткрева тон, покажува со прст, укажува и докажува како да се опстои во денешното балканско географско средсело – такви какви што сме, опкружени од сите четири страни, барајќи ја петтата, можната, исправната ... ја чувствуваме истата, ганевската, бодра и непроболна верба до самиот крај на животот, оној ганевски творбен инает што алиенира до татнежен и лут повик до Бога во одбрана на Македонците и нивната иднина. ... Секогаш и сега, како на ретко кој македонски деец, на овој поет најмногу му прилегало и му прилега

²⁷⁶ Roman Jakobson and Morris Halle: „*Fundamentals of Language*“, p.5. Mouton&CO • 'S-Gravenhage, USA, 1956

²⁷⁷ William Foley A: „*Anthropological linguistics: An introduction*“, p.24; „Blackwell Publishers“, 1997

гласот на предупреда што треба да се разлива по сите бразди и високи меѓи на татковината.“²⁷⁸

ТВОРЕШТВОТО НА АНДРЕЕВСКИ – ЛИНГВАКУЛТУРАЛЕН ТРАНСГЕНЕРАЦИСКИ ДИЈАЛОГ НА МИНАТОТО И СЕГАШНОСТА

Маестралната поетско – прозна употреба на мајчиниот македонски јазик е одлика и на Петре М. Андреевски, вториот македонски книжевно – јазичен великан, чија индивидуална лингвакултура ја анализираме од агол на антрополошката лингвистика. Кога академик Влада Урошевиќ го преведувал Петре М. Андреевски, се судирал и со многу негови зборови што ги немало ниту во ниеден речник. Таков бил и зборот „заутрен“, во врска со кој Андреевски на Урошевиќ му објаснувал какво значење има меѓу народот: „заутрен’ си кога мораш наутро да станеш, а да не каснеш ни парче леб, а во соседната шума да чуеш птица кукавица. Тоа е само мал дел од архаизираниот лексички фонд и начинот на животот на Македонецот од дамнешните времиња, кои Петре М. Андреевски уметнички ги транспонирал во своето книжевно творештво, во својата лична лингвакултура.

Творештвото на Андреевски е разновидно и опфаќа: романи, поезија, раскази, драми, есеи и детска книжевност. Дел од неговите стихозбирки се „Јазли“ (1960), „Дениција“ (1968), „Вечна куќа“ (1987) и „Лакримариј“ (1999), книги со раскази: „Седмиот ден“ (1964) „Неверни години“ (1974) „Сите лица на смртта“ (1994) и „Боџи“, а во книгата со драми (1984) се поместени „Време за пеење“ и „Богунемили“. Андреевски ги напиша следниве романи: „Пиреј“ (1980), „Скакулци“ (1983), „Небеска Тимјановна“ (1988), „Последните селани“ (1997), „Тунел“ (2003) и „Бежанци“.

Впрочем, еве што вели самиот Гане Годоровски: „За да се сфати делото на Петре М. Андреевски ... во прв ред треба да се има во предвид дека речиси се што е напишано од него како да никнало врз почвата на богатата македонска фолклорна традиција. Раскошното богатство на неговиот јазик и многуте теми и мотиви што се одглас на светот на усната традиција, и неговите навраќања кон изразот на клетвите и благословите, бајачките и брзозборките, легендите и обичаите - се е тоа показ на љубов кон сопствената домашна и национална македонска уметничка традиција.“²⁷⁹ Според Вилијам Фолеј, лингвакултуралните содржини на народната традиција се пренесуваат трансгенерациски во вид на инхерентен дијалог на минатото со сегашноста: „Јазикот кој се пренесува историски е инхерентно дијалогски. Нашите усни се полни со зборови на други, кои ние ги применуваме во нашите сегашни околности. Извонреден пример за ова се поговорките. Поговорките се пренесуваат од една на друга генерација во речиси фиксирана форма, за да

²⁷⁸ Бранко Цветкоски: „И орач и воин“. Списание за книжевност и култура „Акт“, бр.38 / 39, 15.10.2010, стр.15-16. Издавач: „УЛИС“ – Скопје

²⁷⁹ Блог „Роземак“: „Петре М. Андреевски“, 2017

соопштат одредена важна морална, или практична вистина, која се однесува на новата ситуација. Тие се зборови на други, реконтекстуализирани во нашата сегашност, со цел да се обезбеди интересно или важно гледање на сегашната ситуација. Тие ја изведуваат својата моќ истовремено и од својата формална фиксирана а повеќе поетска структура и од нивниот вид на пренесена народна мудрост.²⁸⁰

Со своето творештво Андреевски покажува колку креативна и продуктивна може да биде улогата на поетот и прозаистот во ваквиот дијалог на минатото и сегашноста. Исто како и Гане, и Андреевски се фокусира на судбината на македонскиот народ како главен мотив на своето творештво. Во неговото монументално дело романот „Пиреј“ македонскиот народ и неговата мачна судбина, но и неунитливост, ги поставува во самиот наслов на романот метафорички поистоветувајќи го својот народ со таа трева пиреј: *„Пиреј е троскотна трева, а некои ја викаат и Коштрева. Ама ти колку сакаш кошкај ја, корни ја, куби ја, таа пак не умира. Само малку да се допре до земјата и пак ќе оживи, ќе потера. Ништо не ја ништи таа трева!“*²⁸¹

Луси Караниколова низ многу примери се осврнува на длабоката народна мудрост манифестирана низ бројните сентенци – мудри изреки, произлезени од вековното живеење на македонскиот народ, кои се вткаени во „Пиреј“: „...деталите-народни верувања имаат функција да го презентираат колективното искуство и длабоката народна мудрост. Или: тие се вербална манифестација на идеолошкиот код на романот. Пописот на деталите - сентенци (од двете наративни линии) става на показ една, не мала збирка од мудрости, кои честопати ги надминуваат локалните интереси и искуства на еден етнос, за да добијат универзални димензии. Деталите - сентенци ги квалификува уште еден ексклузивитет: тие, речиси без исклучок му се доверени на Лазор Ночески, селанецот и голем мудрец, („велеше Лазор Ночески“) чиј идиолект станува забележителен и препознатлив токму по нив.“²⁸² И веднаш потоа Караниколова приведува обемен список на такви народни мудри изреки, од кои издвојуваме само некои покарактеристични: „Помогни си прво сам за да ти помогне и Господ“; „Животот е една голема угорница, а уште поголема удолница по која трчаме...“; „Некогаш не те сака и господ ... или намерно те остава да се мачиш“; „Сиромавиот никаде нема роднини“; „За криви колца не треба прав пат.“²⁸³

²⁸⁰ William Foley A: „Genre: Poetics, Ritual languages and Verbal Art“. In: „Anthropological linguistics: An introduction“, p.24; „Blackwell Publishers“, 1997

²⁸¹ Петре М. Андреевски. „Пиреј“, стр.7. Издавачки центар „Три“, 2010, Скопје.

²⁸² Луси Караниколова: „Деталот во 'Ана Каренина' и 'Пиреј'“, стр.265-266. Издавач: Книгоиздателство „Феникс“, Скопје, 2013

²⁸³ Луси Караниколова: „Деталот во 'Ана Каренина' и 'Пиреј'“, стр.265-266. Издавач: Книгоиздателство „Феникс“, Скопје, 2013

Дениција

*Кога ја љубев Дениција,
како да калемев светлина на мракот,
како да топев снегови фатени во движење,
како да станував единствен сведок
за бакнежот меѓу металот и грмот. ...*

Во збирката „Дениција“ поетот ја опејува својата неизмерна љубов кон Дениција, со фигуративно посочување на ѕвездата Деница. Во патриотски стил Андреевски во одредени моменти во голема мера ја поврзува љубовта кон Дениција со својата љубов кон татковината, што предизвикува дилема дали неговата првична намера е да ја опеа својата љубов кон некоја жена, или, всушност, тој за сето време ја возвеличува својата татковина. Показ за веројатноста на оваа констатација се и овие два стиха од збирката „Дениција“:

„Во тебе беа границите на Целокупна Македонија

И јас дури те љубев ја љубев сета татковина.“

Овој труд го започнавме со најистакнатиот протагонист на антрополошката лингвистика во денешнината – Вилијам Фолеј, а ќе го завршиме со сумарни погледи на основоположникот на оваа јазична наука Бронислав Малиновски во врска со лингвакултуралните творештва на Гане Годоровски и Петре М.Андреевски. Рејмонд Фирт, првиот ученик на Малиновски, вели дека тој бил „многу свесен за „моќта на зборовите како инструмент, како стимулуси за акција... (Firth, J.R. /1957/ *Ethnographic analysis and language with reference to Malinowski's views*. In R. Firth (ed.), *Man and Culture: An Evaluation of the Work of Bronislaw Malinowski*. London: Routledge & Kegan Paul, pp.93-118). Мајкл В. Јанг Јанг, биографот на Малиновски, интегрално го пренесува во својот труд²⁸⁴ последното дело на Малиновски “*The Anthropological Approach to Language*”. Во тоа свое дело Малиновски, како извонреден антрополошки лингвист, ги изнесува следниве своите погледи во врска со јазикот:

1. „ ... јазикот ... треба да се истражува како алатка и ако извор на непотрошна документација и, но и како аспект на културата, која треба да биде проучувана во иста насока како и тој. (“Malinowski, Bronislaw. /1935/. *Coral Gardens and Their Magic. A Study of the Methods of Tilling the Soil and of Agricultural Rites in the Trobriand Islands*, vol 1: *The description of gardening*; vol 2: 4. *The language of magic and gardening*. London: George Allen & Unwin.)
2. „Јазикот е непотрошен етнографски документ“ (Malinowski, *ibidem*, 2: 20).

²⁸⁴ Michael W. Young: *Malinowski's last word on the anthropological approach to language*; Pragmatics 21:1.1-22, 2011, International Pragmatics Association

Малиновски нагласува дека во јазикот „се содржани текстовите, магиските формули, митовите, народните приказни ...“, накусо, се она што го создава односниот народ, или племенска заедница, на територијата на која живее. Според него, „употребата на јазикот е активно вклучување во општествената ситуација, не е само ментална вежба, а функцијата на говорот е важен културален придонес кон општествениот поредок“. „Јазикот е аспект на културата и тој е интегрален фактор на човековото однесување.“ – ова е, исто така, една од важните тези во антрополошката концепција на Бронислав Малиновски за јазикот како акт на акција. Антрополошко – лингвистичките погледи на Малиновски не губат нималку од својата актуелност и по повеќе од 80 години откако се искажани и тие имаат директна применливост во врска со творештвата и ставовите на Тодоровски и Андреевски. Ке парафразираме дека и сета македонска култура и сиот македонски јазик се бескраен „непотрошен етнографски документ“ за битисувањето на Македонецот од древните времиња до денес на неговата етнојазична територија.

Кон ова се надоврзува Ајвен Брејди, кој, говорејќи за антрополошката поетика, изнесува став кој се однесува на книжевните творештва и на Тодоровски и на Андреевски: „Целта на ... поезијата не е да постои само поради некоја своја причина, или сама за себе, или единствено да забавува, туку да го означи својот јазик, да сигнализира на него, без губење на својата историска и етнографска референцијалност и автентичност.“²⁸⁵ Во поезијата и прозата на двата македонски барда се длабоко вградени многу народни верувања, мудри поговорки, обичаи, митови, информации за културата и начинот на живот на македонскиот народ, па затоа и нивните творештва се составен дел на тој „траен колективен документ“, кој треба да биде студирани низ нов, синтетизиран и холистички поглед својствен за методологијата на антрополошката лингвистика. Но, поетиките на Тодоровски и Андреевски не се сведуваат само на обични, неутрални описи на животот на луѓето, напротив, од нив бликаат значења и ангажирани пораки со повик за активно спротивставување на страдалната судбина на народот што му ја наметнуваат неговите асимилатори, денационализатори и поробувачи. Исто така и поетските пораки на Тодоровски и Андреевски се моќни средства и поттици за општествена акција.

References:

1. Marcel Danesi (2004): *A Basic Course in Anthropological Linguistics*; Canadian Scholars' Press Inc.
2. Foley, William A.. *Anthropological linguistics: An introduction*. Oxford: Basil Blackwell, 1997
3. Alessandro Duranti. *Linguistic Anthropology*. 1997, Cambridge University Press, New York, USA.
4. Richard Nordquist: *Linguistic Anthropology*. ThoughtCom. April 19, 2017. Достапно на: <https://www.thoughtco.com/richard-nordquist-1688331>
Пристапено на: 4.7. 2017.

²⁸⁵ Ivan Brady (Editor and Author. *Anthropological Poetics*. Publisher: Rowman & Littlefield (28 Nov. 1990), p. 956

5. Hockett, Ch. F. (1973). *Man's Place in Nature*. New York: McGraw Hill.
6. David Crystal. 2008. *Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 6.Edition. Blackwell Publishing Ltd
7. MÁIRÉAD NIC CRAITH and BERNADETTE O'ROURKE: *Anthropology and Language in Europe - Setting the Context*. Anthropological Journal of European Cultures Volume 24, No. 1 (2015) © Berghahn Journals. Достапно на: www.berghahnjournals.com/downloadpdf/journals/ajec/24/1/ajec240101.xml
Пристапено на: 5.8.2017
8. Gunter Senft: *Understanding pragmatics: an interdisciplinary approach to language use*. Publisher: Routledge; 1 edition (January 21, 2014)
9. Friedrich, Paul. 1989. *Language, Ideology and Political Economy*. American Anthropologist 91(2)
10. Agar, M. (1994) „*Language Shock: Understanding the Culture of Conversation*“, New York.
11. Caren Risager. *Lingua Francas in a World of Migrations*. In: *The Cultural and Intercultural Dimensions of English as a Lingua Franca* (Languages for Intercultural Communication and Education) Reprint Edition. Prue Holmes (Editor), Fred Dervin (Editor). Publisher: Multilingual Matters; Reprint edition (March 1, 2016), Great Britain, USA, CANADA.
12. Маслова В. А. М. . *Лингвокултурологија: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений*. Издателски центар «Академија», 2001
13. Paul Friedrich. *The Language Parallax: Linguistic Relativism and Poetic Indeterminacy*. Publisher: University of Texas Press (1 January 1986).
14. Раде Силјан: „*Ганевиот поетски глас – глас на нашето време*“. Списание за книжевност и култура „Акт“, бр.38 / 39, 15.10.2010. Издавач: „УЛИС“ – Скопје
15. Бранко Цветкоски: „*И орач и воин*“. Списание за книжевност и култура „Акт“, бр.38 / 39, 15.10.2010. Издавач: „УЛИС“ – Скопје
16. Roman Jakobson and Morris Halle: „*Fundamentals of Language*“, p.5. Mouton&CO • 'S-Gravenhage, USA, 1956
17. Петре М. Андреевски. „*Пиреј*“. Издавачки центар „Три“, 2010, Скопје.
18. Луси Караниколова: „Деталот во 'Ана Каренина' и 'Пиреј'“. Книгоиздателство „Феникс“, Скопје, 2013
19. Michael W. Young: *Malinowski's last word on the anthropological approach to language*; Pragmatics 21:1.1-22 , 2011, International Pragmatics Association
20. Виолета Николовска (2015): „*Културните модели низ призмата на јазикот*“. Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Македонија. Достапно на: <http://eprints.ugd.edu.mk/14466/7/BH.pdf>
21. Ivan Brady (Editor and Author. *Anthropological Poetics*. Publisher: Rowman & Littlefield (28 Nov. 1990), p. 956
22. Блог „Роземак“: „Петре М. Андреевски“. Достапно на: http://rozemak-rozemak.blogspot.mk/2011/08/blog-post_2327.html Пристапено на: 7.8.2017
23. Свето Тоевски: Интерна скрипта (предавања 2012/2013, 2013/2014 и 2014/2015 академска година). Наставен предмет: „*Антропологија*“- *Антрополошка лингвистика и лингвистичка антропологија*“ – прв и втор дел. Втора година на додипломски студии. Студиска програма по македонски јазик и литература. Филолошки факултет – Државен универзитет во Тетово
24. 24. University of Toronto, Canada. Faculty of Linguistic Anthropology. *Linguistic & Semiotic Anthropology*. Достапно на:

- <http://anthropology.utoronto.ca/home/about/linguistic-semiotic-anthropology/>
Пристапено на: 13.7.2017.
25. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје: *Предлог – проект за усогласување на студиските програми од првиот циклус на студии на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ со Законот за високо образование*. Скопје, 2013. Македонски јазик. Наслов на наставниот предмет: „Преглед на лингвистиката“
 26. Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје. Материјали: „Преглед на лингвистиката“. 2. колоквиум. Достапно на: <http://www.flf.ukim.edu.mk/>
Пристапено на: 14.7.2017.
 27. Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип. Филолошки факултет, Прв циклус на студии. Студиска програма „Македонски јазик и книжевност“ - применета насока. Предмет: „Општа лингвистика“. Достапно на: <https://3d.ugd.edu.mk/mk/ff/makedonski-jazik-primeneta-nasoka/predmeti-makedonski-jazik-primeneta-nasoka/2235-opsta-lingvistika.html> Пристапено на: 14.7.2017
 28. Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“: *Извештај за самоevaluација на институцијата и на студиските програми*. Скопје, март 2015
 29. Brigham Young University, Provo, USA. Graduated studies, 2013. Humanities > *Linguistics and English Language: Anthropological Linguistics*. Достапно на: <https://gradstudies.byu.edu/course/anthropological-linguistics> Пристапено на: 4.8.2017
 30. University of Washington,, USA. COLLEGE OF ARTS & SCIENCES - ANTHROPOLOGY. Course Descriptions, 2017. *Introduction to Anthropological Linguistics*.
 31. Достапно на: <https://myplan.uw.edu/student/myplan/inquiry?methodToCall=start&viewId=CourseDetails-InquiryView&courseId=c0a06866-b394-4e85-87a6-b6d2a7d15602&courseCd=ANTH%20203>
 32. Пристапено на: 4.8.2017
 30. L'université Sorbonne Nouvelle - Paris 3. Enseignement à distance. Français Langue Etrangère et Seconde (FLES): „*Anthropologie linguistique et relations langue(s)/culture*“. Достапно на: <http://www.univ-paris3.fr/anthropologie-linguistique-et-relations-langue-s-culture-266075.kjsp> Пристапено на: 5.8.2017
 33. Филолошки факултет Универзитета у Београду. Основне студије. *Студијски програм основних студија за студенте уписане 2015. године: „Антрополошка лингвистика“*. Достапно на: <http://www.fil.bg.ac.rs/lang/sr/katedre/opsta-lingvistika/studijski-program/>
Пристапено на: 5.8.2017
 34. Society for Linguistic Anthropology – SLA, USA. *About the Linguistic Anthropology*. Достапно на: <http://linguisticanthropology.org/about/> Пристапено на: 7.7.2017.
 35. Linguistic Society of America: Advancing the Scientific Study of Language. *LSA Directory of Linguistics Programs and Departments: Anthropological linguistics*. Достапно на:
 36. https://www.linguisticsociety.org/programs?field_postal_address_country=All&title=&name=&field_highest_degree_offered_value=All&field_program_specializations_tid=24116 Пристапено на: 4.8.2017